

УДК 327(477+474.5):070(477)“1991/2009”

УКРАЇНА ТА ЛИТВА: ГЕОПОЛІТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ (1991–2009 рр.)

Олена ЛУКАЧУК

Львівський національний університет ім. І. Франка
кафедра новітньої історії України

У статті відображено розвиток українсько-литовських відносин сьогодення крізь аналіз публікацій української преси. Литовський вектор зовнішньої політики України представлений описом зустрічей та публікаціями інтерв'ю представників обох країн, аналізом спільної участі у різних міжнародних проєктах, конференціях та засіданнях, політичного діалогу з НАТО, взаємин з Польською Республікою та Російською Федерацією. Проаналізовано поживлення міждержавного співробітництва в умовах сучасної геополітичної ситуації.

Ключові слова: Литовська Республіка, Україна, міждержавні взаємини, геополітична ситуація, політичний діалог, міжрегіональне співробітництво.

Світова система міжнародних відносин із розвитком глобалізаційних процесів, інформаційної революції та формуванням вигідної інтеграційної політики створила новий формат міждержавних взаємин. Кожна країна трансформується до наявних зовнішньополітичних умов на рівні власних політичних інститутів та соціально-економічних структур.

Зміни геополітичної ситуації в світі на зламі ХХ–ХХІ ст. пов'язують із певним послабленням позицій США та розпадом Радянського Союзу як найбільш впливових суб'єктів міжнародної політики. Це призвело до утворення ряду невеликих держав, відомих як “пострадянські країни”, які самостійно почали шукати різноманітні шляхи становлення власної зовнішньої політики. В умовах, коли американсько-радянське протистояння зійшло з порядку денного, на міжнародній арені з'явилася нова геополітична структура – Європейське співтовариство (згодом Європейський Союз). Саме вона і стала “притягальною силою” невеликих держав пострадянського типу, які, нещодавно здобувши незалежність, ще потребували певної опіки у реалізації особистих геополітичних задумів. Невинятком серед таких держав були Литва та Україна, які також розпочали інтеграційні процеси з євроцентричною орієнтацією. Литва їх реалізувала досить успішно і вже стала членом Європейського Союзу (ЄС) та НАТО, Україна – ще ні, тому для її зовнішньої політики важливим є євроінтеграційний досвід Литовської Республіки у переході від статусу пострадянської країни до європейської.

Метою статті є окреслити українсько-литовське геополітичне партнерство за матеріалами сучасної української періодики. В українській історіографії розвідки про взаємини обох країн в умовах незалежності ще не стали предметом спеціального вивчення. Ця тема фрагментарно висвітлюється в роботах, присвячених проблемам розвитку системи міжнародних відносин України¹.

Основним джерелом, де можна знайти інформацію про українсько-литовське співробітництво є сучасна українська періодика, доступна широкому загалу. Авторка на основі аналізу газетних публікацій намагалася не лише з'ясувати місце взаємин між країнами у системі євроінтеграційного дискурсу друкованих мас-медіа, але й проаналізувати литовський вектор зовнішньої політики України в межах сучасних геополітичних стратегій різних держав. У розвідці використано публікації про литовсько-українські відносини з популярних в Україні періодичних видань – “Дзеркало тижня”, “Тижневик 2000”, “День”, “Факти”, “Голос України”, “Львівська газета”. Запропонована стаття покликана зреферувати матеріали газет для конструювання моделі взаємин між Україною і Литвою в геополітичному контексті.

В 90-х роках ХХ ст. у зовнішній політиці України спостерігається розширення українсько-литовського вектору співробітництва. Свідченням цього є укладення значної кількості угод та договорів про співпрацю між сторонами, збільшення кількості публікацій, присвячених їй висвітленню та популяризації серед населення обох країн. На сторінках таких праць можна зауважити застосування українськими науковцями і журналістами прийому проведення паралелей між Литвою та Україною як у політичній, так і в соціально-економічній та культурній сферах. Своєрідним каталізатором цього стало відродження самостійності української періодики, яка почала трактувати на своїх сторінках зовнішньополітичну доктрину України у відкритому та доступному для її громадян стилі.

На шпальтах видань зустрічаються публікації, присвячені Литовській Республіці, зокрема спільному з Україною історичному минулому, однак вони мають поодинокий характер². Значним інтересом у читачів користуються статті, в яких висвітлено основні аспекти українсько-литовського співробітництва, розглянуто його характерні особливості.

У газетних публікаціях литовський вектор зовнішньої політики України представлений описом зустрічей представників України та Литви³, аналізом участі у проектах, конференціях, засіданнях, які проводяться міжнародною спільнотою в рамках розширення інтеграційних процесів⁴, публікаціями інтерв'ю керівних осіб України та Литви щодо міждержавного співробітництва⁵. Отож, шпальти української періодики виступають джерелом опису реалій і перспектив взаємин між країнами. Для прикладу, у литовській пресі напрям співпраці з Україною у багатьох публікаціях розглядається крізь призму впливу Росії та Польщі, які певною мірою намагаються поглибити його відповідно до задоволення особистих геополітичних інтересів⁶.

На початку 90-х рр. ХХ ст. українські газети згадували про Литву як про державу пострадянського табору, що прагне позбутися впливу зі сторони Російської Федерації та самостійно утвердитися на світовій арені⁷. А вже на зламі ХХ–ХХІ ст. вітчизняні видання афішують стратегічні завдання Литовської Республіки щодо курсу на інтеграцію в європейське співтовариство, акцентуючи

увагу на використанні геополітичного досвіду Литви у вирішенні проблем української зовнішньої політики та участі України в справах Прибалтійського регіону⁸. Пояснення цього подано на сторінках “Львівської газети”, де українській громадськості повідомлялося про існування в науковій думці функціонального критерію визначення балтійських кордонів, на основі якого частину України, а саме – Українське Полісся, Волинь та Львівщину відносять до Прибалтики⁹. Надання частині території України балтійського статусу відкрило б перед нею перспективи розширення зовнішньої політики через участь у геополітичних ініціативах даного регіону. Це дало б українським політикам доступ до відповідної інформації щодо організації європейською спільнотою численних проектів, які прямо чи опосередковано стосуються інтересів нашої держави та хоч би мінімальні важелі впливу на пов’язані з ними рішення. У литовській газеті “Lietuvos Rytas” було подано нову концепцію зовнішньої політики Литви після вступу до ЄС та НАТО, згідно якої Вільнюс має стати представником інтересів ЄС і НАТО на схід від кордонів Європейського Союзу. Це свідчить про те, що українські терени досить вдало вписуються у вектор литовської геополітичної стратегії, яка останнім часом успішно розвивається¹⁰.

Більшість українських політиків на початку 90-х рр. минулого століття ще не вповні усвідомлювали стратегічні цілі партнерства обох країн, не розуміючи реальної вигоди від цього. Адже дипломатичні відносини між обома країнами були встановлені 12 грудня 1991 року, а перший візит Президента України Л. Кравчука відбувся в лютому 1994 року, в ході якого було підписано Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Литовською Республікою¹¹. З часом вже новий Президент Л. Кучма, відвідавши Литву наприкінці вересня 1997 року, започаткував активний двосторонній політичний діалог між главами країн¹². У травні 2005 року третій Президент України В. Ющенко вперше відвідав Литву з офіційним візитом, який тривав всього кілька годин і завершився розмовою з В. Адамкусом про українсько-литовські геополітичні дискусії в літаку по дорозі до Польщі. Це засвідчило, що на той час Литві належало проміжне місце в українській зовнішній політиці на відміну від Польщі¹³. На протигагу такій позиції представники литовської сторони часто заявляли про свою підтримку у досягненні Україною статусу асоційованого члена Європейського Союзу та зміцненні партнерства Україна – НАТО як до розширення ЄС у 2004 році, так і після нього¹⁴.

Президенти Литовської Республіки в інтерв’ю періодичним виданням України часто пропонували українським політикам звернутися до литовського євроінтеграційного досвіду та наголошували, що Литва буде залишатися постійно діючим мостом українсько-європейського співробітництва за будь-яких умов¹⁵. У литовській та українській періодиці публікації такого характеру подаються в контексті євроінтеграційного шляху України в умовах формування пострадянського суспільства та дії програми розширення ЄС на Схід¹⁶.

Литва останнім часом почала займати одне з провідних місць у відкритому діалозі Україна–НАТО¹⁷. За її ініціативи та підтримки в Україні відбулося чимало офіційних зустрічей членів цих міжнародних структур, які певною мірою наблизили до них українське суспільство¹⁸. Достатньо сильні позиції займає українсько-литовське співробітництво в оборонній галузі. Активно пропагувалася ця ділянка экс-міністром оборони України А. Гриценком, який започаткував реформування збройних сил України. Він декілька разів перебував з робочими візитами в Литві. Однією з важливих угод, підписаних керівником Міністерства оборони України з міністром оборони Литовської Республіки О. Олякасом, стала угода про скерування українського миротворчого медичного персоналу у складі литовського контингенту до Афганістану в 2007 році¹⁹. Це своєю чергою дозволило довести український професіоналізм не словом, а ділом перед євроатлантичною організацією та показати міжнародній спільноті усі переваги литовського досвіду щодо адаптації пострадянських республік до європейського простору на практиці.

Президент Литовської Республіки у 2004–2009 рр. В. Адамкус під час зустрічі зі своїм румунським колегою І. Ілієску, зазначив про важливість геополітичного становища України щодо підтримки стабільності у Балто-Чорноморському регіоні, в забезпеченні якої зацікавлена не лише Литва, а й інші країни. Це фактично виступає однією з головних причин необхідності входження України у систему безпеки НАТО, інтерпретованої литовською стороною²⁰. Литва починає шукати важелі впливу на членів Північно-Атлантичного блоку щодо українського питання, залучаючи позитивно налаштовану до цього Румунію та зміцнюючи українсько-литовський вектор зовнішньої політики.

Оцінивши ситуацію, що склалася на українських теренах, з точки зору країни, яка успішно пододала подібні проблеми, Литовська Республіка в особі її керівників зазначає, що Україна зі своїм політичним та економічним потенціалом таки зможе пройти усі етапи європейського інтеграційного процесу²¹, які свого часу пройшла Литва. З огляду на зміст газетних публікацій складається враження, що модель литовської зовнішньої політики є своєрідним комплексом необхідних для України заходів зближення з європейською спільнотою.

У векторі співпраці Литва–Україна важливе місце займає Польща. Литовський політик Роландас Паксас ще у 2002 році зазначав у ексклюзивному інтерв'ю українській службі ВВС, що пліднішою буде робота з інтеграції в ЄС і НАТО, якщо діяти втріох – Литва, Польща, Україна²². Під час розмови він підкреслив, що вступ України до європейських організацій дозволить Литві почувати себе набагато безпечніше. Загалом, це була звичайна реакція глави держави Р. Паксаса на геополітичну ситуацію, що склалася на той час.

Станом на 2000–2002 рр. перед Україною відкривалися набагато кращі перспективи вступу до НАТО, ніж у Литви чи Польщі, що пов'язувалося з початковою стадією реформування збройних сил України, підписанням численних угод щодо співробітництва у військовій галузі з іншими державами. Усе це

змушувало Литву проявити певну дипломатичну обережність у стосунках з Україною, яка вилилась у залучення до діалогу третьої сторони – Польщі²³. Однак за досить короткий період часу ситуація змінилася: Литва та Польща стали членами НАТО, а Україна ще не має можливості увійти до складу цієї організації. Однак обидві країни, як висловилися їхні лідери, стали “адвокатами України в НАТО”²⁴ і знову опинилися на крок попереду щодо українського геополітичного сценарію. Водночас це дало українцям впевненість у необхідній підтримці з боку цих країн у реалізації мети вступу до ЄС та НАТО.

Геополітичний трикутник “Польща–Литва–Україна” залишається актуальним. Адже на порядку денному стоїть вирішення спільних для цих країн проблем: енергетичне питання та безпека²⁵, налагодження співробітництва в межах Балто-Чорноморського регіону²⁶, створення Балто-Чорноморсько-Каспійського співтовариства²⁷, які мають досить вигідно зміцнити їх позиції на європейському просторі та поглибити співпрацю трьох країн в економічних питаннях за рахунок вигідного геополітичного розташування²⁸.

Інтенсивність українсько-литовського співробітництва певною мірою послабила позиції Російської Федерації як безумовного представника пострадянських країн в європейській спільноті²⁹. Однак залежність Литви та України від Росії ще є відчутною, адже зміна одного геополітичного простору на інший є дуже складним, суперечливим і тривалим процесом. Найбільше виражена залежність енергетичних систем обох країн від російських енергоносіїв³⁰. Зокрема провідні економісти та урядовці Російської Федерації почали активні переговори з Німеччиною щодо будівництва газопроводу по дну Балтійського моря, маршрут якого на основі розробленого плану має оминати кордони країн Балтії та Польщі і зовсім не стосуватися України – це проект так званого “Північно-Європейського газопроводу”³¹. Цей геополітичний маневр російських керівників засвідчує про пошуки українською та литовською сторонами альтернативних шляхів вирішення проблеми паливно-енергетичного комплексу та врегулювання відносин з російською стороною³². Для прикладу, литовські представники окреслили газовий конфлікт між Москвою та Києвом у 2008 році як комерційну суперечку з політичним підтекстом та порадили українцям “не дратувати Росію” й запропонувати вирішення проблеми через взаємовигідний компроміс³³. Це засвідчує, що литовці хоч і відокремились від російського впливу, однак розуміють, що з цією країною за теперішніх умов треба рахуватися.

Співпраця Литви і України зміцнилася у так званих “трьох Т”: транзит, торгівля, туризм, а також посилила авторитет литовців у спробі розширення ЄС в рамках програми “Східного виміру”³⁴, яка передбачає розширення європейського простору за рахунок країн Східної Європи, зокрема колишніх радянських республік. Участь Литви у реалізації цієї програми допомогла б їй зміцнити свої позиції у Євросоюзі, а Україні – наблизитися до реалізації власної євроінтеграційної мети. Однак вигоди української сторони від цього намагаються

окреслити не в урядових програмах досвідчених дипломатів, а на сторінках періодичних видань некомпетентними в цій галузі журналістами, які останнім часом досить часто почали піднімати це питання.

Переломним моментом у міждержавному діалозі став 2004 рік. Саме тоді литовські політики досягнули основної зовнішньополітичної мети – отримали членство в Євросоюзі, а в Україні – відбулася “Помаранчева революція” та обрання на пост президента країни Віктора Ющенка, який офіційно проголосив курс на євроінтеграцію. У стані переможної ейфорії планувалося навіть створити Міністерство євроінтеграції, яке мав очолити О. Рибачук³⁵, однак цього не сталося. З часом змінилося ставлення і до Литви, яка поступово ввійшла до кола головних партнерів України³⁶.

Ці події внесли нові акценти в українсько-литовські відносини. Вступ до ЄС екс-радянської республіки відкривав Україні не лише широкі перспективи в подальшому, а й деякі важелі впливу на міжнародну ситуацію в особі “неофіційного адвоката України у справах євроінтеграції” – Литовської Республіки. Водночас дане розширення територіальних меж ЄС, до якого увійшла Республіка Польща, зробило нашу країну сусідкою цього співтовариства, збільшивши кількість дотичних точок у співробітництві “Україна–ЄС”.

У тому ж 2004 році президент Литовської Республіки В. Адамкус приїхав в Україну, маючи на меті допомогти врегулювати політичну кризу, пов’язану з президентськими виборами³⁷. Під час розмови з представником Шяуляйського університету Геновайте Качюшкенє стало відомо про реакцію литовців на ситуацію, що склалася в Україні протягом останніх місяців 2004 року. Зокрема вона зазначила: “Жителі Литви дуже пильно спостерігали за подіями в Україні, було навіть організовано пряму трансляцію з місця основних подій – Майдану Незалежності, що в Києві, журналісти практично на усіх місцевих каналах подавали коментарі того, що відбувалося. Наш президент був одним з посередників під час революційних круглих столів в українській столиці, литовці висловлювали власні переживання в розмовах приватного характеру, особливою активністю у даному питанні відзначалися студенти – усе це допомогло краще познайомитися з незалежною Україною, з її політичним життям та сформуванню особисте ставлення до України як держави не лише з великими амбіціями, а й з широкими перспективами”³⁸. Цей коментар дає підстави вважати, що литовці дружельно налаштовані до українців і у перспективі будуть продовжувати та підтримувати співпрацю у різних галузях на рівні як офіційних, так і особистих зустрічей.

Протягом 2005–2009 рр. відбувався обмін робочими візитами президентів обох країн. У червні 2005 року Президент В. Адамкус взяв участь у Міжнародному інвестиційному форумі “Позачерговий стіл, присвячений Україні”³⁹, в грудні – у форумі Спільноти Демократичного вибору, під час яких офіційно проголосив про підтримку євроінтеграційних ініціатив українських політиків⁴⁰. У травні 2006 року В. Ющенко окреслив власне бачення співпраці Україна –

Прибалтика на міжнародній конференції “Спільне бачення спільного сусідства” у Вільнюсі. Результатом цих візитів стало підписання Спільної Декларації Президентів України та Литовської Республіки 14 листопада 2006 року, в якій співробітництво між країнами було окреслене “динамічним та тісним партнерством”⁴¹. Цей документ був доповнений 12 травня 2008 року ще однією Декларацією глав держав, яка офіційно зафіксувала, що відносини між державами набули рівня стратегічного партнерства та окреслила основні галузі міждержавної співпраці практично в усіх сферах суспільно-політичного, економічного та культурного життя обох країн⁴².

Досить динамічним став політичний діалог між новим Президентом Литовської Республіки Далею Грібаускайте та Віктором Ющенко, останній надав міждержавним взаєминам стратегічного характеру. Детально обумовлені напрями співпраці у пунктах Дорожньої карти розвитку стратегічного партнерства на 2009–2010 рр., укладеної з метою розширення сфер співпраці між країнами та їх поглиблення в подальшому. Геополітичні цілі держав займають у ній окреме місце. Зокрема В. Ющенко надав високу оцінку українсько-литовським взаєминам у цій сфері і навіть офіційно подякував главі Литовської республіки за допомогу: “Завдяки Вашій підтримці – наших друзів у ЄС – ми можемо оцінювати динаміку цих відносин за останні роки як виключно позитивну”⁴³. На це Д. Грібаускайте відповіла: “Ми допоможемо як країна, яка п’ять років тому вступила до Євросоюзу, – поділимося досвідом і переговорів, і реформ, і підготовки всієї країни до випробувань бути членом ЄС, що є більш демократичним, розвинутим і допомагає розвивати країну, захищає права людини, поглиблює демократичні процеси”⁴⁴. Це засвідчує, що Литва і надалі прагне дотримуватися політичного іміджу адвоката України у відносинах зі структурами ЄС, який є однією зі складових її геополітичної стратегії.

Окремим аспектом партнерства є співпраця на рівні регіонів України і Литви. Зокрема укладання нових договорів про співробітництво щодо вирішення проблем місцевого характеру в галузі комунального господарства та екології⁴⁵. Станом на 31 грудня 2009 року між Україною та Литвою підписано 30 угод про міжрегіональне співробітництво: 15 угод укладено між областями України і повітами Литовської Республіки і 13 угод – між містами. Крім того, між Києвом та Вільнюсом підписано два додаткових меморандуми про поглиблення співробітництва. У 2008 році було підписано угоди про співробітництво в економічній, науково-технічній та культурній сферах між Виконавчим комітетом Коростишівської міської ради і Самоврядуванням м. Пакроюс, а також між Київською обласною державною адміністрацією та Адміністрацією Вільнюського повіту. Підготовлено до підписання угоду про співробітництво в економічній, науково-технічній та культурній сферах між Виконавчим комітетом Львівської міської ради і Самоврядуванням м. Вільнюс.

У 2008–2009 рр., в рамках реалізації положень раніше підписаних угод, відбулася низка візитів представників місцевих органів влади України до Литви.

В січні та травні 2008 року Литву відвідали делегації Харківської, а у жовтні – Івано-Франківської міських рад, які брали участь у святкуваннях днів міст Каунас та Тракай. 18–21 червня 2009 р. делегації міських адміністрацій Дніпропетровська, Івано-Франківська та Києва взяли участь у Міжнародному форумі мерів найбільших міст Європи, який проходив у м. Вільнюсі в рамках заходів “Вільнюс – культурна столиця Європи 2009”. В травні 2009 року в Тернопільській області перебувала представницька делегація Таурагського повіту (10 осіб), яка відвідала IV Міжнародний інвестиційний форум та I Західноукраїнську туристичну виставку-фестиваль, обговорила питання співробітництва з керівництвом та представниками бізнес-структур Тернопільщини. А тернопільська делегація 19–21 червня 2009 року взяла участь в інвестиційному форумі в м. Таураге, де було підписано Угоду про співпрацю між Борщівською районною державною адміністрацією та Шилалаським муніципалітетом⁴⁶. Геополітичне партнерство обох країн на місцевому рівні поглиблює українсько-литовську співпрацю, робить її більш різноманітною та привабливою для інвестування, сприяє обміну досвідом щодо розвитку системи місцевого самоврядування.

Однією з найбільш популярних тем сучасних мас-медіа є глобалізаційні процеси та геополітика, адже вони не потребують певної уніфікації і дають право на існування усім наявним поглядам, ідеям, пропозиціям щодо теперішнього і майбутнього розвитку політичної карти світу. Такі газетні публікації є популярними, їх часто публікують та коментують різні читацькі аудиторії. Дотримується цих тенденцій і сучасна українська періодика. Фактично вона виступає одним із з вагомих джерел окреслення зовнішньої політики України. Окреме місце на шпальтах видань відводиться взаєминам з Литовською Республікою.

Інтенсивність цього міждержавного діалогу пояснюється вигідним геополітичним розташуванням обох країн, наявністю в Литви необхідного для України досвіду вступу до європейської спільноти, співробітництвом в межах Балто-Чорноморського регіону, зміцненням позицій Литви в ЄС і НАТО в рамках територіального розширення східних кордонів Євросоюзу – що і є предметом проаналізованих газетних публікацій. Найбільш розвинений на сторінках преси українсько-литовський політичний діалог на рівні глав держав.

Багато публікацій змальовують співробітництво між країнами за участю третьої сторони. Для Литви і України – це Польська Республіка та Російська Федерація, які впливають на геополітичне партнерство переважно через енергетичні та торговельні аспекти. Водночас в статтях литовських газет, присвячених цій проблемі, за останні три роки простежується тенденція до зменшення подання євроінтеграційних аспектів у контексті російських та польських проблем⁴⁷. Це свідчить про формування литовськими журналістами на шпальтах видань осі Литва – Україна, яка почала активно розвиватися і з часом перейде на сторінки української преси.

Врахування позитивного досвіду литовсько-української співпраці на міжрегіональному рівні відкриває ряд можливостей та перспектив для його розширення та поглиблення в різних сферах, важливою умовою якого є бажання обох сторін чітко дотримуватися визначеного зовнішньополітичного курсу розвитку регіонів відповідно до сучасних геополітичних вимірів.

UKRAINE AND LITHUANIA: GEOPOLITICAL PARTNERSHIP ON THE PAGES OF UKRAINIAN PRESS (1991–2009)

Olena LUKACHUK

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Contemporary History of Ukraine

Development of the modern Ukrainian-Lithuanian relations is represented through the analysis of the Ukrainian press publications. The Lithuanian vector of Ukraine's foreign policy is presented by description of publications interview of the representatives of both countries, analysis of general participation, in different international projects, conferences and meetings, political dialogue from NATO, relations between Polish Republic and Russian Federation. The revival of intergovernmental collaboration is analyzed in the conditions of modern geopolitical situation.

Key words: Lithuanian Republic, Ukraine, geopolitical situation, political dialogue, interregional cooperation.

¹ Дещинський Л. Міжнародні відносини України: історія і сучасність. Навчальний посібник / Л. Дещинський. – Львів, 2004. – С. 233–239; Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Відп. ред. С. Віднянський. – Київ, 2004. – С. 216–218; Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000): Підручник / Л. Гайдуков, В. Кремень, Л. Губернський [та ін.]. – Київ, 2001. – С. 147–150; Нарис з історії дипломатії України / Під ред. В. Смолія. – Київ, 2001. – С. 623–624; Україна в міжнародних відносинах ХХ століття / Кол. авт. за заг. ред. В. Трофимовича. – Львів, 1997. – С. 185–190; Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. Рудича. – Київ, 2002. – С. 157–177; Чекаленко Л. Зовнішня політика і безпека України. Людина–Суспільство–Держава–Міжнародні структури / Чекаленко Л. – Київ, 2004. – С. 207–208.

² Махун С. Князь Свидригайло – авантюрист чи державотворець? / Махун С. // День. – 1999. – № 45. – 12 березня; Сюдюков І. Вітовт – “король литовців і русинів”. Політичний канатоходець Середньовіччя / Сюдюков І. // День. – 2000. – № 102. – 9 червня; Кульчицький С. Злука чи возз'єднання? / Кульчицький С. // Дзеркало тижня. – 2002. – № 2 (377). – 19–25 січня; Горобець В. Нереалізована мрія. Історичні ілюзії з приводу чергової річниці Гадацького договору / Горобець В. // Дзеркало тижня. – 2002. – № 37 (512). – 18–24 вересня; Ляшев О. Мовне питання як дзеркало етнічно-державної зрілості. Українсько-балтійські паралелі / Ляшев О. // Дзеркало тижня. – 2006. – № 31 (610). – 19–25 серпня; Дорожовенць О. Литовські настрої: трохи сонця в холодній воді / Дорожовенць О. // Львівська газета. – 2007. – № 36 (1082). – 1 березня; Гаврилюк Ю. Перший підляський воевода та його нащадки / Гаврилюк Ю. // Львівська газета. – 2007. – № 139 (209). – 10 серпня; Рибаків Д. DRANG NACH OSTEN і битва народів при Грюнвальді / Рибаків Д. // Дзеркало тижня. – 2007. – № 27 (656). – 14–20 липня; Висоцький С. Русь проти Росії, або як подолати історичний парадокс? / Висоцький С. // День. – 2008. – № 237. – 26 грудня.

- ³ Зам'ятін В. Реанімація Балто-Чорноморської ідеї / Зам'ятін В. // День. – 1998. – № 214. – 7 листопада; Силіна Т. Борис Тарасюк: “Від нас очікують реальних дій” / Силіна Т. // Дзеркало тижня. – 2005. – № 15 (543). – 23 квітня–6 травня; Логінов Я. Президенти домовлялися про каспійську нафту / Логінов Я. // Дзеркало тижня. 2007. № 19 (648). 19–25 травня.
- ⁴ Зам'ятін В. Європейський вектор України знову подовшав. Чи надовго? / Зам'ятін В. // День. – 1999. – № 69. – 16 квітня; Коваль О. Франкфурт надії нашої / Коваль О. // Дзеркало тижня. – 2002. – № 42 (417). – 2–8 листопада; Олійник М. Зовнішня санація і внутрішня воля / Олійник М. // День. – 2004. – № 217. – 27 листопада; Зарубінський О., Чорний В. Перспективи Балто-Чорноморського співробітництва / Зарубінський О., Чорний В. // Дзеркало тижня. – 2005. – № 8 (536). – 5–11 березня.
- ⁵ Вікуліна Н. Президент Литви Валдас Адамкус: “У співробітництві з Україною – багато нерозкритих можливостей” / Вікуліна Н. // День. – 1998. – № 212. – 5 листопада; Жлуктенко В. Артурас Паулаускас: “Імпічмент показав – у Литві зріла демократія” / Жлуктенко В. // День. – 2004. – № 71. – 21 квітня; Жлуктенко В. Антанас Варльоніс: “Успіх політики зумовлюється чіткістю вибору” / Жлуктенко В. // День. – 2004. – № 166. – 17 вересня; Гядімінас Кіркілас: “Прориваймо інформаційну блокаду” // Дзеркало тижня. – 2005. – № 17 (544). – 7–13 травня; Бондаренко В. Квітка папороті Альгірдаса Кумжи / Бондаренко В. // Дзеркало тижня. – 2006. – № 24 (603). – 24–30 червня.
- ⁶ Президенти Литви и Украины подчеркнули важность межгосударственного сотрудничества // Литовський кур'єр. – 2008. – 9 декаб'ря; Europos integracijos centras // Lietuvos Rytas. – 2003. – Sausis 21; Makauskien J. Lenkai ir ukrainienia jueng susitaikymo link / Makauskien J. // Voruta. 2006. Liepa 2; Lietuvos urosienio reikalų ministras V. Uspackas: „Ukraina galutis imtis regiono lyderio vaidmens“ // Lietuvos Rytas. – 2008. – Gruois 27; Ukraina u•draudl Rusijos televizijos kanalutransliacij•kabeliniuose tinkluose // Lietuvos Rytas. – 2007. – Liepa 10.
- ⁷ Макаров А. Старая добрая советская заграница / Макаров А. // Зеркало недели. – 1996. – 39 (104). – 28 сентяб'ря–4 октяб'ря; Кульчицкий С. Довіритись народу / Кульчицкий С. // Дзеркало тижня. – 2001. – № 47 (371). – 1–7 грудня; Пострадянська Європа // Львівська газета. – 2008. – № 137 (445). – 19 вересня.
- ⁸ Квітка В. 13-та весна литовської свободи / Квітка В. // Тижневик 2000. – 2004. – № 12 (213). – 19–25 березня; Жлуктенко В. Адамкус повертається: спадкоємність і ризики литовської політики / Жлуктенко В. // День. – 2004. – № 111. – 30 червня; Зарубінський О., Чорний В. Перспективи Балто-Чорноморського співробітництва / Зарубінський О., Чорний В. // Дзеркало тижня. – 2005. – № 8 (536). – 5–11 березня; Жлуктенко В. Мерія в інтернеті / Жлуктенко В. // День. – 2005. – № 84. – 14 травня; Силіна Т. Ми розійшлися як у морі кораблі? / Силіна Т. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 24 (703). – 28 червня–4 липня.
- ⁹ Через Балтику до Європи // Львівська газета. – 2007. – № 195 (265). – 30 жовтня.
- ¹⁰ Laurinavicius M. Kur •engia Ukraina? / Laurinavicius M. // Lietuvos Rytas. – 2007. – Spalis 23; Ukraina ir Vokietija pritarl siulymui sudaryti bendradarbiavimo su ES // Lietuvos Rytas. – 2007. – Rugljijs 9.
- ¹¹ Постанова Верховної Ради України Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Литовською Республікою від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – С. 228–229.
- ¹² Хроніка політичного діалогу між Україною та Литовською Республікою. – [Цит. 2009, 14 квітня] – Режим доступу до ресурсу: // <http://www.mfa.gov.ua/Lithuania/ua/7698.htm>; Кучма Л. После майдана 2005–2006. Записки Президента / Кучма Л. // Еженедельник 2000. – 2007. – № 32 (376). – 10–16 августа.
- ¹³ Ольжич В. Ющенко в Литве: “Сердце Европы бьется именно в Украине” / Ольжич В. – [Цит. 2009, 2 травня] – Режим доступу до ресурсу: // <http://www.regnum.ru/news/457094.html>.
- ¹⁴ Вікуліна Н. Президент Литви Валдас Адамкус: “У співробітництві з Україною – багато нерозкритих можливостей” / Вікуліна Н. // День. – 1998. – № 212. – 5 листопада; Литва за асоціацію України в ЄС // День. – 2000. – № 106. – 15 червня; Каленюк А. Ассамблірованная дружба /

Каленюк А. // Еженедельник 2000. – 2003. – № 3–4 (156). – 24–30 января; Олійник М. Зовнішня санация і внутрішня воля / Олійник М. // День. – 2004. – № 217. – 27 листопада; Важко сказати чи буде Україна нашим союзником // День. – 2007. – № 209. – 19 листопада; Viceprezidentas D. Cheney: „Ukraina turi teisk gyventi nebijodama invazijos“ / Viceprezidentas D. // Lietuvos Rytas. – 2004. – Lapkritis 11.

¹⁵ Литовський варіант стимулював Кінаха до визначеності // День. – 2001. – № 56. – 1 вересня; Альгирдас Бразаускас: домашнее задание за Украину не сделает никто // Зеркало недели. – 2006. – № 10 (589). – 18–24 марта; Гетьманчук О. Візит посередника / Гетьманчук О. // Дзеркало тижня. – 2006. – № 44 (623). – 18–24 листопада.

¹⁶ LR usienio reikal ministro Antano Valionio kalba Piaurols Atlanto taryboje // Voruta. – 2004. – Sausis 2; Ukraina ir Vokietija pritarl siųymui sudaryti bendradarbiavimo su ES // Lietuvos Pytas. – 2005. – Birzelis 16; Ukraina vnl atsidylg kryuokelije // Kauno Diena. – 2007. – Kovas 4.

¹⁷ Мирошниченко Е. Гядиминас Киркилас: “Давайте прорывать информационную блокаду“ / Мирошниченко Е. // Зеркало недели. – 2005. – № 17 (544). – 7–13 мая; Силина Т. Устами младенца...о НАТО / Силина Т. // Зеркало недели. – 2006. – № 26 (605). – 8–14 июля.

¹⁸ Малиновський О., Михайлов М., Трюхан В. Україна–ЄС–НАТО: міфи та реалії / Малиновський О., Михайлов М., Трюхан В. // Дзеркало тижня. – 2009. – № 40 (768). – 17–23 жовтня.

¹⁹ Ожіївська Ю. Литва підтримає морально / Ожіївська Ю. // Львівська газета. – 2007. – № 44 (1090). – 14 березня; Каспрук В. НАТО і афганські війська наступають на “Талібан” / Каспрук В. // День. – 2007. – № 52. – 27 березня; Кравченко В. Возвращение в Афганистан. Нужно ли оно украинскому бизнесу? / Кравченко В. // Зеркало недели. – 2007. – № 28 (657). – 4–10 августа.

²⁰ Литва агитує Румунію // День. – 2006. – № 85. – 27 мая; Павленко А. “Секрети” успіху зовнішньої політики Румунії / Павленко А. // Львівська газета. – 2006. – № 37 (844). – 28 лютого; Северін А. Від мирного вирішення територіального спору виграють і Україна, і Румунія / Северін А. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 35 (714). – 20–26 вересня; Zacharevicien J., Vercinkevicius J. Pirmasis Pezidento V. Adamkaus skrydis ko Rumunija / Zacharevicien J., Vercinkevicius J. // Voruta. – 2005. – Gruodis 16.

²¹ Гетьманчук А. Кто подставил “летучего Роландаса”? / Гетьманчук А. // Зеркало недели. – 2003. – № 45 (470). – 22–28 ноября; Жлуктенко В. Литва обіцяє стати для України “воротами в Європу” / Жлуктенко В. // День. – 2005. – № 170. – 120 вересня; •alys L. Vakarai prausia Ukrainę •alys L. // Kauno Diena. – 2003. – Vasaris 22.

²² Роландас Паксас: “Робота з інтеграції буде пліднішою, якщо діяти втрьох” // День. – 2002. – № 59. – 30 березня.

²³ Волошин Ю. Альгирдас Бразаускас: “В конце года приступаем к подписанию договора с ЕС” / Волошин Ю. // Зеркало недели. – 2001. – № 17 (341). – 28 апреля–4 мая; Борисов Д. Європа для України / Борисов Д. // Львівська газета. – 2004. – № 234 (558). – 20 грудня; Литвиненко О. Двдвляючись у дзеркало / Литвиненко О. // День. – 2004. – № 240. – 30 грудня.

²⁴ Жлуктенко В. Литва обрала “Чкалова” / Жлуктенко В. // День. – 2001. – № 11. – 19 січня; Валдас Адамкус: “Литва готова быть адвокатом Украины в процессе вступления в Евросоюз” / Факти. – 2002. – 30 октября; Терлецька Г. Пострадянська Європа / Терлецька Г. // Львівська газета. – 2008. – № 137 (445). – 19 вересня.

²⁵ Сирук М. Краковський енергетический саммит: попытка участников диверсифицировать поставки энергоносителей / Сирук М. // День. – 1999. – № 42. – 12 березня; Власюк Н. Литовский опыт поможет Украине в энергосбережении / Власюк Н. // День. – 2004. – № 111. – 30 июня; Київ хоче співробітничати з Вільнюсом в енергетиці і торгівлі // Голос України. – 2007. – № 144 (4144). – 15 серпня; Сирук М. Транзитний “вузол” енергоресурсів / Сирук М. // День. – 2008. – № 203. – 8 листопада; Єрмоєнко А. Чорноморсько-Каспійський регіон та європейська енергетична безпека / Єрмоєнко А. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 43 (722). – 15–21 листопада.

²⁶ Кавун О. Інтеграція починається з регіонів / Кавун О. // Голос України. – 2005. – 9 грудня; Готується проект співробітництва країн Чорноморського басейну з ЄС // Голос України. – 2007. – 28 лютого.

- ²⁷ Логинов Я. Президенти договаривались о каспийской нефти / Логинов Я. // Зеркало недели. – 2007. – № 19 (648). – 19–25 мая; Королук В. Спільна історія стимулює спільне майбутнє / Королук В. // Голос України. – 2008. – № 52 (4302). – 18 березня; Єрмоєнко А. Від Каспію до Балтики – енерготранзитне співтовариство / Єрмоєнко А. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 19 (698). – 24–30 травня.
- ²⁸ Нині коло друзів України значно ширше, ніж торік // Львівська газета. – 2005. – № 73 (639). – 22 квітня.
- ²⁹ Горбулін В., Литвиненко О. Великий сусід визначився. Що Україні робити далі? / Горбулін В., Литвиненко О. // Дзеркало тижня. – 2009. – № 35 (763). – 19–25 вересня.
- ³⁰ Бондарчук В. “З росіянами треба домовлятися” / Бондарчук В. // Львівська газета. – 2005. – № 86 (652). – 18 травня; Неподдельный страх перед Москвой // Еженедельник 2000. – 2006. – № 51 (347). – 22–28 декабря; Балтійські країни досі побоюються “великого сусіду” // День. – 2007. – № 75. – 12 травня.
- ³¹ Приходько О. Північно-Європейський газопровід: а Швеція проти! / Приходько О. // Дзеркало тижня. – 2006. – № 34 (613). – 19–15 вересня; Логинов Я. Шукай Nord Strim на осі Москва-Берлін / Логинов Я. // Дзеркало тижня. – 2009. – № 48 (776). – 12–18 грудня.
- ³² Колесников М. Литва обурена планами Росії / Колесников М. // День. – 2004. – № 35. – 27 лютого; Логинов Я. Балтика під загрозою / Логинов Я. // Дзеркало тижня. – 2007. – № 6 (635). – 17–23 лютого; Логинов Я. Газопровід якого не хочуть / Логинов Я. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 10 (689). – 15–21 березня.
- ³³ Онишків Ю. Глава МЗС Литви Вігаудас Ушацкас: Комерційна суперечка між Україною та Росією має явний політичний підтекст / Онишків Ю. – [Цит. 2009, 11 червня] – Режим доступу до ресурсу: <http://eu.prostir.ua/library/105309.html>.
- ³⁴ Гетьманчук О. Візит посередника / Гетьманчук О. // Дзеркало тижня. – 2006. – № 44 (623). – 18–24 листопада; Янковський Б. Громадський інструментарій / Янковський Б. // День. – 2007. – № 80. – 19 травня.
- ³⁵ Бик Т. Довгий шлях до ЄС / Бик Т. // Львівська газета. – 2005. – № 73 (639). – 22 квітня; Солодкий С. Чи потрібне Україні “євро міністерство”? / Солодкий С. // День. – 2005. – № 183. – 25 жовтня.
- ³⁶ Солодкий С. Серйозні наміри / Солодкий С. // День. – 2005. – № 195. – 20 жовтня; Пидлущкий О. Єврокомісар Даля Грибаускайте: “Время подготовки к вступлению в ЕС – золотое время для любой страны” / Пидлущкий О. // Зеркало недели. – 2008. – № 10 (689). – 15–21 марта.
- ³⁷ Солана, Адамкус і Квасневський знову в Києві // Львівська газета. – 2004. – № 221 (545). – 1 грудня; Кшемінський А., Островський М. Київська місія / Кшемінський А., Островський М. // День. – 2004. – № 235. – 24 грудня.
- ³⁸ Записано 24.11.2007 року в м. Львові від Геновайте Качюшкенє, 1959 р.н.
- ³⁹ Жлуктенко В. Литовський приклад / Жлуктенко В. // День. – 2005. – № 220. – 29 листопада.
- ⁴⁰ Хроніка політичного діалогу між Україною та Литовською Республікою – [Цит. 2009, 12 березня] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mfa.gov.ua/Lithuania/ua/7698.htm>.
- ⁴¹ Спільна Декларація Президента України В. Ющенко та Президента Литовської Республіки В. Адамкуса від 14 листопада 2006 року – [Цит. 2009, 22 квітня] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mfa.gov.ua/lithuania/ua/7700.htm>.
- ⁴² Спільна Декларація Президента України В. Ющенко та Президента Литовської Республіки В. Адамкуса від 12 травня 2008 року – [Цит. 2009, 3 травня] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mfa.gov.ua/lithuania/ua/9487.htm>.
- ⁴³ Відбулася зустріч президентів України та Литви // Резонанс. – 2009. – № 89. – 29 листопада.
- ⁴⁴ Кравченко В. Антикризисний президент / Кравченко В. // Дзеркало тижня. – 2009. – № 18 (746). – 22–29 травня.
- ⁴⁵ Кавун О. Інтеграція починається з регіонів / Кавун О. // Голос України. – 2005. – 9 грудня; Логинов Я. Балтійська труба як каталізатор українсько-шведського партнерства / Логинов Я. // Дзеркало тижня. – 2008. – № 44 (723). – 22–28 листопада.

⁴⁶ Співробітництво між регіонами України та регіонами Литовської Республіки. – [Цит. 2009, 10 січня] – Режим доступу до ресурсу: // <http://www.mfa.gov.ua/Lithuania/ua/publication/content/41348.htm>.

⁴⁷ Lenkijos Respublikos Seimo Pirmininko pavaduotojo Tomas Nalen kalba balandio 23 d. Seimo įpikilmingame Seimo posidje // *Votuta*. – 2004. – Geguoes 6; Ukraina pasiklydo reformų labirintuose // *Kauno Diena*. – 2004. – Lapkritis 24; Ukraina įplieka patraukli ir perspektyvi // *Lietuvos Rytas*. – 2007. – Balandis 6.